

บทที่ 11

ตุลาการ

สุขุม นวลสกุล
วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ
วิทยา จิตนุพงศ์

1. ความนำ

อำนาจตุลาการหรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมายเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่ง ข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนหรือประชาชนกับนิติบุคคลอื่น ๆ จำเป็นที่จะต้องถูกตัดสินด้วยความถูกต้องและยุติธรรม จึงจะทำให้สังคมมีความยุติธรรม และเป็นธรรมสำหรับสมาชิกของสังคม ถ้าหากการพิพากษาคัดสินความเป็นไปอย่างไม่ยุติธรรมแล้ว ถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างไรก็ปราศจากความหมายโดยสิ้นเชิง ดังนั้นในแต่ละประเทศจึงพยายามวางระบบการศาลของตนให้สามารถดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความยุติธรรมและมีหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

ในประเทศไทย “แต่เดิมมาอำนาจเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรืออำนาจตุลาการนี้อยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ แม้จะได้โปรดเกล้าฯ ให้ผู้ใดเป็นผู้พิจารณาพิพากษาอรรถคดีได้ก็เป็นกรกระทำแทนพระองค์เท่านั้น พระมหากษัตริย์อาจทรงเห็นด้วยหรือจะกลับคำพิพากษานั้น ๆ เสียก็ได้”¹ ในสมัยสุโขทัยสันนิษฐานว่า เสนาบดีกรมวังเป็นผู้ชำระความแทนกษัตริย์ ในสมัยอยุธยาเสนาบดีกรมวังในระบบจตุสดมภ์เป็นผู้ว่าการยุติธรรมด้วย ภายหลังเมื่อมีการตั้งสมุหนายกและสมุหกลาโหม อัครมหาเสนาบดีทั้งสองทำหน้าที่เป็นผู้ระงับคดีความต่าง ๆ เมื่อรัชกาลที่ 5 ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2434 จึงได้มีการรวมศาลในกรุงเทพฯ ซึ่งมีอยู่ในขณะนั้นเข้าด้วยกัน และมีพระราชชนนุญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2439) จัดระเบียบศาลหัวเมืองขึ้น² ต่อมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้พระชนนุญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดระบบการศาลตั้งที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

2. ศาลสถิตยุติธรรม

ศาลสถิตยุติธรรมหรือที่พิจารณาคดีเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

1. ศาลชั้นต้น คือ ศาลที่รับฟ้องในตอนแรกที่เริ่มคดี คดีทุกคดีจะต้องเริ่มดำเนินที่ศาลชั้นต้น ทั้งในทางแพ่ง อาญา และล้มละลาย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้อำนาจพิจารณา พิพากษาเฉพาะคดีบางประเภท เช่น ศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลแรงงาน ศาลภาษี

ศาลชั้นต้นมี 7 ประเภทคือ

1.1 ศาลแพ่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีล้มละลาย ทั้งปวง เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี และศาลแขวงในกรุงเทพฯ

ในกรุงเทพฯ จะมีศาลแพ่งธนบุรีอีกศาลหนึ่งที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีแพ่ง และคดีล้มละลายทั้งปวงที่อยู่ในเขตอำนาจ

1.2 ศาลอาญา ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรีและศาลแขวงในกรุงเทพฯ ศาลอาญายังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความสำคัญซึ่งโอนมาจากศาลในต่างจังหวัด ตามคำสั่งของประธานศาลฎีกาด้วย

ในกรุงเทพฯ จะมีศาลอาญาธนบุรีอีกศาลหนึ่งที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีอาญาทั้งปวงที่อยู่ในเขตอำนาจ

1.3 ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งซึ่งมีราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องร้องไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท และคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ศาลแขวงจะลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ ศาลแขวงตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระในการพิจารณาคดีของ ศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลจังหวัด

ศาลแขวงในกรุงเทพฯ มี 6 ศาล ได้แก่ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวง พระนครเหนือ ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงดุสิต และศาลแขวงดลิ่งชัน

ส่วนในต่างจังหวัดมีเฉพาะในจังหวัดใหญ่ ๆ เท่านั้น ปัจจุบันมีอยู่ใน 20 จังหวัด จังหวัดละ 1 ศาลคือ ศาลแขวงนนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชลบุรี นครราชสีมา สุรินทร์ อุบลราชธานี อุตรธานี ขอนแก่น เชียงใหม่ ลำปาง พิษณุโลก นครสวรรค์ ราชบุรี สุพรรณบุรี นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และศาลแขวงสงขลา

1.4 ศาลจังหวัด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่ง คดีล้มละลาย และคดีอาญา ทั้งปวง ในกรุงเทพฯ มีอยู่หนึ่งแห่งคือ ศาลจังหวัดมีนบุรี

ปกติจังหวัดทุกจังหวัดต้องมีศาลจังหวัดประจำอย่างน้อย 1 ศาล ซึ่งมีเขต

อำนาจคลุมเขตท้องที่ปกครองทั้งจังหวัด แต่บางจังหวัดซึ่งมีศาลจังหวัดตั้งแต่ 2 ศาลขึ้นไป เขตอำนาจของศาลจังหวัดจะถูกแบ่งกันไปตามกฎหมาย

ศาลจังหวัดมีชื่อตามจังหวัดนั้น ๆ เช่น ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัด นครราชสีมา เป็นต้น แต่ในจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่า 1 แห่ง ศาลจังหวัดมักตั้งอยู่ ณ ที่ตั้ง ของอำเภอใหญ่ ๆ ปัจจุบันมีอยู่ 22 ศาลคือ ศาลจังหวัดชัยบุรี ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ศาลจังหวัดภูเขียว ศาลจังหวัดแม่สะเรียง ศาลจังหวัดแม่สอด ศาลจังหวัดสวรรคโลก ศาลจังหวัดหล่มสัก ศาลจังหวัดปากพนัง ศาลจังหวัดทุ่งสง ศาลจังหวัดหลังสวน ศาลจังหวัดไชยา ศาลจังหวัดตะกั่วป่า ศาลจังหวัดเบตง ศาลจังหวัดสิเกา ศาลจังหวัดฝาง ศาลจังหวัดนาทวี ศาล จังหวัดกันทรลักษณ์ ศาลจังหวัดบัวใหญ่ ศาลจังหวัดสว่างแดนดิน ศาลจังหวัดนางรอง ศาลจังหวัดพญา และศาลจังหวัดเดชอุดม

1.5 ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่ง เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่อายุไม่ครบ 18 ปีกระทำความผิดทางอาญา และ อายุไม่ครบ 20 ปี กระทำความผิดทางแพ่ง จะต้องดำเนินคดีทางศาลเยาวชนและครอบครัว ปัจจุบันมีศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางที่กรุงเทพฯ และมีศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดอีก 10 แห่ง คือ ที่จังหวัดสงขลา นครราชสีมา เชียงใหม่ อุบลราชธานี ระยอง สุราษฎร์ธานี นครสวรรค์ ขอนแก่น ราชบุรี และลพบุรี

1.6 ศาลแรงงาน เป็นศาลซึ่งเพิ่งเริ่มจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2522 โดยมีหน้าที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับเรื่องจ้างแรงงาน คดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ รวมทั้งคดีละเมิดระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ศาลแรงงาน แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค และศาลแรงงานจังหวัด แต่ ปัจจุบันนี้ยังตั้งได้ไม่ทั่วถึง ศาลแรงงานจัดเป็นศาลชั้นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างกับ ศาลชั้นต้นประเภทอื่น เมื่อพิจารณาพิพากษาแล้ว หากมีการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ ตรงไปยังศาลฎีกาเลยก็ถือว่าไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์

1.7 ศาลภาษีอากร เป็นศาลซึ่งเพิ่งเริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2530 มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีภาษีอากร ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อพิพาท ระหว่างเอกชนกับรัฐอันเนื่องมาจากการประเมินหรือการจัดเก็บภาษีอากร ศาลภาษีอากรกลาง มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม นนทบุรี และ ปทุมธานี และอาจมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง ศาลภาษีอากรจังหวัดได้ ขั้นตอนการพิจารณาคดี คล้ายกับศาลแรงงาน คือการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภาษีอากรให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลฎีกาเลยก็ถือว่า โดยไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการ พิจารณาคดี

1.8 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งเพื่อให้คดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป ได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ และมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้ามา ร่วมพิจารณา และพิพากษาคดีด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และคดีแพ่งเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งคดีอาญาได้แก่ คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร รวมทั้งคดี พิพาทตามสัญญาถ่ายถอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ส่วนคดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องคดีแพ่งกับเลตเตอร์ออฟ เครดิต คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักกันเรือ การทุบตลาดและการอุดหนุนสินค้า หรือการให้บริการจากต่าง ประเทศ และอำนาจศาลนี้ยังคุมไปถึงคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ

และถ้ามีปัญหาประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาล ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ และให้คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาเป็น ที่สุด

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีเขตศาลในกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี (ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง) และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศกลางมีอำนาจในท้องที่จังหวัดอื่นๆ ด้วย และคำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ หากมีการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ ไปยังศาลฎีกาได้โดยตรงไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์

2. ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลชั้นกลางมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งแพ่งและอาญาที่ คู่ความอุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการ อุทธรณ์ “สำหรับคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษประหารชีวิต แม้คู่ความจะมีได้อุทธรณ์ แต่กฎหมาย ก็ยังไม่ให้คดีถึงที่สุด โดยให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนคดีมาให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีนั้น อีกครั้งหนึ่ง เพื่อความรอบคอบและป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดมีได้ในคำวินิจฉัยของ ศาลชั้นต้น”³

ศาลอุทธรณ์มีเขตอำนาจนอกเหนือจากเขตที่อยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์ภาค 1-3 ศาลอุทธรณ์ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ

ศาลอุทธรณ์ภาคมี 3 ศาลคือ ศาลอุทธรณ์ภาค 1 มีเขตอำนาจศาลครอบคลุมจังหวัด ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 จังหวัด ศาลอุทธรณ์ภาค 2 มีเขตอำนาจศาลครอบคลุมจังหวัด ทางภาคเหนือ 17 จังหวัด และศาลอุทธรณ์ภาค 3 มีเขตอำนาจศาลครอบคลุมจังหวัดทางภาคใต้ 14 จังหวัด ศาลอุทธรณ์ภาค 1-3 มีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพฯ ทั้งสิ้น

3. ศาลฎีกา คือศาลสูงสุด มีอยู่ศาลเดียว ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีแพ่งและอาญาที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว แต่คู่ความยังไม่พอใจ และฎีกาขึ้นมา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการฎีกาคดีที่ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาไปแล้วถือเป็น ที่สุดเด็ดขาด⁴

คดีทุกคดีจะต้องเริ่มต้นจากศาลชั้นต้นทั้งสิ้น แต่จะเริ่มที่ศาลชั้นต้นประเภทใดขึ้น อยู่กับลักษณะของคดีและสถานที่เกิดคดี อย่างไรก็ตามการดำเนินการพิจารณาของศาลนั้นเป็น เรื่องลับซับซ้อนเกินกว่าที่ประชาชนธรรมดาสามัญทั่วไปผู้มีได้ศึกษาวิชากฎหมายมาโดยเฉพาะ จะเข้าใจ และดำเนินได้ถูกต้องเมื่อตกเป็นโจทก์หรือจำเลย สำหรับในคดีอาญาทั่วไปและคดี แพ่งบางกรณีพนักงานอัยการซึ่งเป็นข้าราชการของรัฐจะทำหน้าที่เสมือนตัวแทนผู้เสียหายใน การฟ้องจำเลยต่อศาล⁴ นอกจากนี้ศาลยังให้โอกาสแก่คู่ความได้มีผู้ช่วยเหลือดำเนินการคือทนาย- ความ ในกรณีที่หากจนไม่มีเงินจ้างทนายความศาลจะจัดหาทนายความให้ รัฐธรรมนูญฯ 2521 ถึงกับกำหนดหลักประกันข้อนี้ไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ยากไร้ ไม่ มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการ ช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁵

3. คณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.)

รัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับจะมีบทบัญญัติระบุว่า “ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณา พิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย” เพื่อความเป็นธรรมสำหรับทุกคนในสังคม หลัก

ประกันสำหรับผู้พิพากษาที่จะสามารถมีอิสระ ในการวินิจฉัยคดีโดยปราศจากอิทธิพลจากฝ่ายอื่นที่บีบบังคับเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา คือการกำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) เป็นองค์กรอิสระดำเนินการให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้ง ย้าย ถอดถอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา หมายความว่า การให้คุณให้โทษกับผู้พิพากษานั้นขึ้นอยู่กับคณะกรรมการตุลาการ ฝ่ายบริหารจะดำเนินการตามใจชอบไม่ได้ การกำหนดเช่นนี้ทำให้ฝ่ายบริหารไม่สามารถใช้อิทธิพลแทรกแซงการตัดสินใจของผู้พิพากษาได้

คณะกรรมการตุลาการซึ่งเป็นองค์กรควบคุมข้าราชการตุลาการ ประกอบด้วย

(1) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละชั้นศาล ได้แก่ ศาลฎีกาหกคน ศาลอุทธรณ์สี่คน ศาลชั้นต้นสองคน ซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล และได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการ และได้รับเลือกจากวุฒิสภา

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้ามและวิธีเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ

หน่วยธุรการของศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

4. สิทธิของผู้นับถือศาสนาอิสลามในสี่ จังหวัดภาคใต้

ปกติผู้ที่อยู่ในประเทศเดียวกันย่อมได้รับการพิทักษ์ และคุ้มครองด้วยกฎหมายฉบับเดียวกัน แต่สำหรับประเทศไทยมีการยกเว้นในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ คือ สตูล ชะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม พ.ศ. 2489 ออกใช้บังคับในคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว และมรดกของคนไทยอิสลาม เพราะในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ดังกล่าว ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามมีลักษณะผิดแผกจากศาสนาอื่น คือ นอกจากจะเป็นกฎหมายศีลธรรมแล้ว ยังเป็นกฎในการใช้ชีวิตอีกด้วย ศาสนาอิสลามมีบทพระราชบัญญัติเกี่ยวกับครอบครัวมีลักษณะผิดแผกไปจากลักษณะครอบครัวในสังคมไทยโดยทั่วไป การยินยอมให้ใช้กฎหมายทางศาสนาในการตัดสินใจก็เพื่ออนุโลมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ด้รักษาสิทธิของคนของที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามไว้ด้วยคือ กำหนดว่า คดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก จะตัดสินตามเกณฑ์แห่งศาสนาได้ก็ต่อเมื่อคู่กรณีเป็นอิสลามิกชนทั้งคู่ ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้ผู้นับถือศาสนาอิสลามแล้ว ก็ห้ามมิให้ถือเกณฑ์แห่งศาสนาอิสลามบังคับคดี นอกจากนี้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามนี้บังคับใช้เฉพาะในอาณาเขต 4 จังหวัดภาคใต้เท่านั้น คนไทยอิสลามในเขตอื่น ๆ เกิดกรณีขัดแย้งในคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ไม่มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีตามกฎหมายอิสลาม

ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยพิพากษาชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม คือ คณะตุลาการ กำนันผู้วินิจฉัยของคณะตุลาการ ในชื่อกฎหมายอิสลามให้ถือเป็นเค็ดขาดสำหรับคดีนั้น ๆ การบรรจุแต่งตั้งคณะตุลาการเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยให้พิจารณาจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

๕. ศาลพิเศษ

ศาลพิเศษคือศาลที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อพิจารณาคดีแพ่งคดีหนึ่งคดีใดโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาคดีแพ่งแล้วทั้งหมดสภาพไป ศาลพิเศษของไทยที่เคยจัดตั้งมาเป็นการจัดตั้งโดยการเสนอของรัฐบาลในรูปของพระราชบัญญัติซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ศาลพิเศษที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นแต่ละครั้งมักถูกพิจารณาว่า เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการที่จะกำจัดฝ่ายตรงกันข้ามโดยอาศัยอำนาจและอิทธิพลตลอดจนเสียงข้างมากในรัฐสภาที่ตนมีอยู่ประกอบเพื่อให้แลดูถูกต้อง เพราะการที่ผู้ต้องหาคนใดถูกดำเนินคดีในศาลพิเศษหมายความว่าผู้ต้องหาไม่ได้รับการดำเนินคดีในศาลสถิตยยุติธรรมที่มีอยู่

ศาลพิเศษที่เคยมีมาได้รับการจัดตั้งขึ้นในรูปพระราชบัญญัติโดยอาศัยช่องโหว่จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้ระบุนำห้ามการจัดตั้งไว้ (รัฐธรรมนูญ 27 มิถุนายน 2475 และรัฐธรรมนูญ 2475 ไม่ได้ระบุนำห้ามไว้) คดีที่ถูกชำระคดีโดยศาลพิเศษมี กบฏบวรเดช (ตุลาคม 2476), กบฏนายสิบ (สิงหาคม 2478) ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา และกบฏ 18 คพ (มกราคม 2481) ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม¹⁰ จะเห็นได้ว่าระบบศาลพิเศษจะถูกจัดตั้งขึ้นพิจารณาเฉพาะคดีที่จำเป็นผู้ต้องหาว่ากบฏคิดล้มล้างรัฐบาลเท่านั้น และกรรมการของศาลพิเศษก็เป็นบุคคลที่แต่งตั้งโดยฝ่ายบริหาร แม้จะผ่านการพิจารณาของสภา แต่เสียงข้างมากในสภาก็เป็นฝ่ายของรัฐบาล เพราะฉะนั้นจึงพิจารณาได้ว่าศาลพิเศษคือศาลของฝ่ายบริหารนั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่มีหลักประกันอันใดว่า ผู้ต้องหาจะได้รับความยุติธรรม นอกจากนี้เมื่อกรรมการศาลพิเศษลงมติแล้ว คดีนั้นถือเป็นที่สุดเด็ดขาดผู้ต้องหาไม่มีสิทธิจะอุทธรณ์ ผิดกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสถิตยยุติธรรม

เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงในเรื่องอำนาจตุลาการ รัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับนับแต่ฉบับ พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา ยกเว้นรัฐธรรมนูญ 2502, รัฐธรรมนูญ 2515, รัฐธรรมนูญ 2519 และรัฐธรรมนูญ 2520 จึงได้มีบทบัญญัติห้ามจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลสถิตยยุติธรรม

รัฐธรรมนูญ 2502, รัฐธรรมนูญ 2515, รัฐธรรมนูญ 2519, รัฐธรรมนูญ 2520, และรัฐธรรมนูญ 2534 จัดได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะให้ความเป็นเอกแก่ฝ่ายบริหาร โดยให้นายกรัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจสูงสุดเด็ดขาดทั้งทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในบางกรณี อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีนี้ปรากฏในมาตรา 17 ของรัฐธรรมนูญ 2502, รัฐธรรมนูญ 2515, มาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญ 2519, และมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ 2520 และรัฐธรรมนูญ 2534

สำหรับธรรมนูญ 2534 กำหนดไว้เป็นพิเศษ คือให้ประชาชนสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติสามารถใช้อำนาจเด็ดขาดนี้ได้เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรี หรืออาจใช้ร่วมกับนายกรัฐมนตรีก็ได้ โดยความเห็นชอบของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

มาตรา 27 ของธรรมนูญ 2534 กำหนดว่า

ในกรณีที่ประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงแห่งชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้ธรรมนูญการปกครองนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้ประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรี หรือประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและนายกรัฐมนตรี ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมร่วมระหว่างสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีหรือคำสั่งหรือการกระทำที่ได้สั่งหรือกระทำร่วมกันรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีหรือประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รายงานประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบ

มาตรา 27 นี้ทำให้ฝ่ายบริหารโดยนายกรัฐมนตรีและประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติใช้อำนาจตุลาการได้อย่างสมบูรณ์ในกรณีต่าง ๆ ที่เห็นว่าสมควรใช้อำนาจหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจนี้ของนายกรัฐมนตรี คือคณะรัฐมนตรีและสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ถ้าองค์กรทั้งสองให้ความเห็นชอบนายกรัฐมนตรีและประธานสภาฯ ก็สามารถใช้อำนาจตามมาตรา 27 นี้ได้ เมื่อกระทำการไปแล้วเพียงแต่แจ้งให้

สภาทราบเท่านั้น สภาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยเลย เงื่อนไขที่จะใช้มาตรา 27 ก็กำหนดขอบเขตไว้กว้างขวางจนอาจกล่าวได้ว่าสามารถใช้ได้ในทุกกรณีที่นายกรัฐมนตรีหรือประธานสภา รสช. ต้องการ เมื่อพิจารณาจากหลักการจะเห็นได้ว่ามาตรา 27 นี้ฝ่ายบริหารสามารถใช้อำนาจตุลาการได้อิสระกว่าการจัดตั้งศาลพิเศษอีก เพราะการจัดตั้งศาลพิเศษจะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติซึ่งหมายถึงต้องได้รับกฤษฎีกาเห็นชอบจากสภาเสียก่อนจึงจะชำระคดีได้ แต่มาตรา 27 นี้ สภาไม่มีอำนาจอันใดเลยนอกจากเป็นฝ่ายรับทราบเท่านั้น

จุดประสงค์ในการให้อำนาจพิเศษนี้แก่นายกรัฐมนตรีอาจพิจารณาได้ว่า ต้องการให้สามารถใช้อำนาจได้อย่างรวดเร็วทันกับเหตุการณ์ เป็นการกำราบผู้ที่คิดจะกระทำผิดถูกฉกรรจ์ให้เกิดความหวาดกลัวไม่กล้ากระทำ แม้ในหลักการจะกำหนดขอบเขตไว้กว้างขวางมาก แต่นายกรัฐมนตรีจะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังในการที่จะใช้อำนาจตามมาตรานี้ มิฉะนั้นแล้วอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเผด็จการหรือใช้อำนาจไม่เป็นธรรม และมีผลต่อความศรัทธาและเสถียรภาพของรัฐบาล

6. ศาลทหาร¹²

ศาลทหารคือศาลที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ศาลทหารสังกัดอยู่กับกระทรวงกลาโหม "ทุกจังหวัดทหารให้มีศาลจังหวัดทหารศาลหนึ่ง เว้นแต่จังหวัดทหารที่มีการตั้งกองบัญชาการมณฑลทหาร และทุกมณฑลทหารให้มีศาลมณฑลศาลหนึ่ง เว้นแต่มณฑลทหารที่ตั้งศาลทหารกรุงเทพ"¹³ ปกติศาลทหารจะพิจารณาพิพากษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิด "ต่อกฎหมาย ทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำได้เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และมีอำนาจส่งลงโทษบุคคลใดที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง"¹⁴

บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามปกติได้แก่ทหาร นักเขียนทหาร และทหารกองเกินที่ถูกเรียกเข้าประจำการ ในกรณีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำความผิดร่วมกับบุคคลที่อยู่นอกอำนาจศาลทหาร หรือเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน หรือคดีที่ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชน ก็ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารต้องขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลพลเรือนธรรมดา

ในระหว่างที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก "มีอำนาจประกาศให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งการกระทำความผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกและในระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึกตามที่ระบุไว้ในบัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัติทุกข้อหรือแต่บางข้อ และหรือบางส่วนหรือบางข้อใดข้อหนึ่งได้ ทั้งมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกประกาศดังกล่าวด้วย"¹⁵ เพราะฉะนั้นในระหว่างใช้กฎอัยการศึกในเขตใด ศาลพลเรือน

หรือศาลสถิตยุติธรรมคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้อย่างปกติ ยกเว้นแต่คดีอาญาบางคดีที่ผู้ประกาศใช้กฎอัยการศึกระบุไว้ว่าให้ยื่นสู่การพิจารณาของศาลทหาร¹⁶ เฉพาะผู้ที่กระทำผิดในคดีที่กำหนดไว้เท่านั้นไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกต้องขึ้นศาลทหาร

คดีที่ถูกกำหนดท้ายประกาศกฎอัยการศึกว่าต้องยื่นสู่ศาลทหารนี้จะอุทธรณ์และฎีกาไม่ได้ แต่สามารถตั้งทนายความได้ ยกเว้นแต่คดีที่เป็นความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในและภายนอกราชอาณาจักรและความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 คดีทั้ง 3 ประเภทนี้ไม่อนุญาตให้มีทนายความ อย่างไรก็ตามต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 25 (8 พ.ย. 20) เปิดโอกาสให้จำเลยแต่งตั้งทนายความแตกต่างกันคดีทุกประเภทได้ จึงมีผลให้คดีทุกคดีแม้จะขึ้นศาลทหารจำเลยก็สามารถมีทนายความได้

เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินยึดอำนาจการปกครองเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศ และได้แต่งตั้งให้ศาลจังหวัดและศาลอาญามีฐานะเป็นศาลทหารด้วย รวมทั้งแต่งตั้งให้อธิบดีผู้พิพากษาศาล อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา ผู้พิพากษาศาลอาญา และผู้พิพากษาศาลจังหวัด ทุกศาลให้มีฐานะเป็นตุลาการศาลทหารด้วย นอกจากนี้จำศาลและพนักงานอัยการก็มีฐานะเป็นของทหารด้วย จึงเท่ากับว่าพลเรือนที่กระทำผิดในคดีอาญาตามที่ระบุไว้ในท้ายประกาศกฎอัยการศึก ก็คงได้รับการพิจารณาพิพากษาจากผู้พิพากษาของศาลพลเรือนเดิมนั่นเอง เพียงแต่ต้องมีกระบวนการแบบศาลทหาร

7. ความสงฆ์

รัฐธรรมนูญโดยปกติเกือบทุกฉบับระบุว่าการจัดตั้งศาลจะกระทำได้ด้วยพระราชบัญญัติเท่านั้น “ทั้งนี้เพื่อให้ฝ่ายบริหารต้องนำเรื่องขอตั้งศาลในท้องที่ใด ๆ ก็ตามไปสู่การพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อให้สมาชิกสภาซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยได้รับรู้และเห็นชอบด้วย”¹⁷ เป็นการป้องกันไม่ให้ฝ่ายบริหารมีสิทธิที่จะจัดการด้านตุลาการไปโดยพลการ การให้ขอความเห็นชอบจากสภาในการจัดตั้งศาลจึงเท่ากับประสงค์ที่จะให้อยู่ในความควบคุมตัดสินใจขององค์กรที่ถือว่าเป็นที่แสดงเจตน์จำนงของประชาชน รัฐธรรมนูญบางฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญ 2517 ได้มีบทบัญญัติอนุญาตให้จัดตั้งศาลเพื่อกิจการเฉพาะด้านที่มีปัญหาสลับซับซ้อนเป็นเรื่องของกิจการนั้นโดยเฉพาะ ที่การตัดสินใจจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจและเชี่ยวชาญในปัญหาของสาขานั้น ๆ เช่น ศาลปกครอง ศาลในสาขาแรงงาน สาขาภาษี และสาขาสังคม เป็นต้น แต่ได้ระบุไว้เช่นกันว่า การจัดตั้งศาลเฉพาะสาขานี้จะต้องทำเป็นพระราชบัญญัติในกรณีที่มี

การจัดตั้งศาลในสาขาต่าง ๆ เมื่อมีคดีเกิดขึ้น และมีปัญหาว่าคดีนั้นควรพิจารณาในศาลสถิตยุติธรรมหรือศาลสาขาใด ในขณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ รวมถึงรัฐธรรมนูญ 2519 ไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลเฉพาะด้านไว้ คงมีกำหนดเฉพาะในรัฐธรรมนูญ 2517 เท่านั้น.

เชิงอรรถ

- ¹ ศักดิ์ ผาสุนิวัฒน์, การปกครองของไทย (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514), 193-4.
- ² สมพงษ์ เกษมสิน, การปกครองของไทย (ไทยวัฒนาพานิช, 2515), 96 - 7.
- ³ เล่มเดียวกัน, 99.
- ⁴ ประภาศน์ อวยชัย, "กระทรวงยุติธรรมกับการพัฒนาโยบายความมั่นคงของชาติ," คุณภาพ 3:2 (มี.ค.-เม.ย. 2534), 106-18.
  - ⁵ มาตรา 29, รัฐธรรมนูญ 2521.
  - ⁶ สมฤทธิ์ รัตนคารา, ศาลสถิตยุติธรรม, 77 - 9.
  - ⁷ ศักดิ์ ผาสุนิวัฒน์, การปกครองของไทย, 194 - 5.
  - ⁸ "อภิปราย, วัฒนธรรมพื้นบ้านไทย-มลายู," วารสารรามคำแหง ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม 2518), 18.
  - ⁹ เล่มเดียวกัน, 21 - 2.
  - ¹⁰ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, (บันทึก), รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (ข.ชุมนุมการช่าง, 2517), 95, 210 และ 286.
  - ¹¹ มาตรา 21, รัฐธรรมนูญ 2519. (มาตรา 17 ตามรัฐธรรมนูญ 2502 และ 2515 ก็มีหลักการคล้ายคลึงกับ มาตรา 21 นี้ ผิดกันตรงที่ว่าการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 17 ให้ใช้โดยมติของคณะรัฐมนตรี เพราะรัฐธรรมนูญ ทั้ง 2 ฉบับไม่มีสภาพที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี.)
    - ¹² สระของศาลทหารในหนังสือนี้ ส่วนใหญ่ได้มาจากบทโทรทัศน์รายการ "รวมคำแห่งปริทัศน์ ครั้งที่ 1/2520" โดย ศ.กำธร พันธุลาภ แพร่ภาพทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 10 ทัดใหญ่ 16 ม.ค. 20.
    - ¹³ มาตรา 8, พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498.
    - ¹⁴ มาตรา 13, พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498.
    - ¹⁵ มาตรา 7, พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457.
    - ¹⁶ บัญชีท้ายคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 1 ที่ประกาศกฏอัยการศึกและฉบับที่ 14 กำหนด ความผิดที่จะต้องขึ้นสู่ศาลทหารไว้ดังนี้ (1) ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (มาตรา 107 - 112), (2) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในและภายนอกราชอาณาจักร (มาตรา 113 - 129), (3) ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ (มาตรา 130 - 135), (4) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ฐานเป็นอั้งยี่ ฐานเป็นช่องโจร และการมีวสุมประชุมกันใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะประทุษร้ายหรือกระทำความผิดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง (มาตรา 209-216), (5) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน (มาตรา 217-239), (6) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ฐานจัดหรือล่อลวงเด็กหญิงไปเพื่อการอนาจารหรือสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น (มาตรา 284-285), (7) ความผิดต่อชีวิต (มาตรา 288-294), (8) ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295-300), (9) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ กระจอก ริดเอาทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และรับของโจร (มาตรา 334-340 ทวิ, และมาตรา 357-360 ทวิ), (10) กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495.
    - ¹⁷ ศักดิ์ ผาสุนิวัฒน์, การปกครองของไทย, 195.

ภาคผนวกบทที่ 11 (1)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

สุชุม นวตสกุล

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ มีหลักการกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการในการปกครอง ขอบเขตอำนาจขององค์กรการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักของประเทศ กฎหมายอื่นใดภายในรัฐจะมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้ ในกรณีที่มีข้อสงสัยว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นจะขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่จึงต้องมีการวินิจฉัย "การยอมรับนับถือว่ารัฐธรรมนูญมีความสำคัญยิ่งแสดงออกโดยการที่มีตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตรวจสอบพิจารณาว่า การกระทำหรือกฎหมายที่ยกวางขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่"

รัฐธรรมนูญของไทยไม่ได้กำหนดให้มีตุลาการรัฐธรรมนูญทุกฉบับไป รัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับตุลาการรัฐธรรมนูญไว้คือ รัฐธรรมนูญ 2489, รัฐธรรมนูญ 2492, รัฐธรรมนูญ 2495, รัฐธรรมนูญ 2511, รัฐธรรมนูญ 2517, และรัฐธรรมนูญ 2521

ตุลาการรัฐธรรมนูญแต่เดิมเป็นเรื่องของรัฐสภาโดยเฉพาะ เช่น รัฐธรรมนูญ 2489 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้มีตุลาการรัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ว่า "คุณตุลาการรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานตุลาการคนหนึ่ง และตุลาการอีกสิบสี่คน"² ภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาคือ รัฐธรรมนูญ 2492, รัฐธรรมนูญ 2495, รัฐธรรมนูญ 2511, และรัฐธรรมนูญ 2521 ได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์โดยให้ฝ่ายตุลาการและข้าราชการประจำเข้ามามีส่วนร่วมเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง เช่น อธิบดีกรมอัยการ, ประธานศาลฎีกาฯ ร่วมกับบุคคลซึ่งฝ่ายรัฐสภาเป็นผู้แต่งตั้งอีกจำนวนหนึ่ง 3 หรือ 4 คนขึ้นอยู่กับแต่ละรัฐธรรมนูญ

สำหรับผู้เป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ 2495 กำหนดให้ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ส่วนรัฐธรรมนูญ 2492 และรัฐธรรมนูญ 2511 กำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธาน รัฐธรรมนูญ 2511 ให้ประธานรัฐสภาเป็นประธาน ซึ่งก็เท่ากับให้ประธานวุฒิสภาเป็นนั่นเอง เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา

รัฐธรรมนูญ 2517 เป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดรูปของตุลาการรัฐธรรมนูญผิดไปจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ โดยให้ตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบขึ้นด้วยบุคคลจากการแต่งตั้งของ 3 องค์กร

กรที่แบ่งแยกกันใช้อ่านจอร์ปไทย คือ รัฐสภา รัฐบาล และฝ่ายตุลาการ โดยบัญญัติไว้ว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคน โดยรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะกรรมการตุลาการเป็นผู้เลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนฝ่ายละสามคน”³ ส่วนใครจะเป็นประธานนั้นขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุม เพราะฉะนั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2517 จึงมีสัดส่วนเป็นดุลยระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติบริหาร และตุลาการ คุณสมบัติต้องห้ามของตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ “จะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้”⁴

รัฐธรรมนูญ 2521 กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานรัฐสภา เป็นประธาน มีกรรมการโดยตำแหน่งอีก 2 ตำแหน่งคือ ประธานศาลฎีกา, และอธิบดีกรมอัยการ และให้รัฐสภาแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 คน ร่วมเป็นกรรมการ รวมแล้วคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญมีด้วยกันทั้งหมด 7 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากการแต่งตั้งโดยรัฐสภานั้น ให้ตั้งภายใน 30 วันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการมีการเลือกตั้งทั่วไป การแต่งตั้งแต่ละครั้งจะตั้งคนเดิมเป็นซ้ำอีกก็ได้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้มีข้อจำกัดว่า ต้องไม่ “เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น”⁵

รัฐธรรมนูญ 2534 กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานรัฐสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ มีกรรมการโดยตำแหน่งอีก 3 ตำแหน่ง คือ ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา และอัยการสูงสุด และให้วุฒิสภากับสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์หรือสาขาวิชาศาสตร์อีกสภาละ 3 คน ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งแต่งตั้งโดยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้ “จะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้”⁶

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบ ซึ่งทำให้ไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร ก็ให้กรรมการที่เหลือเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเวลาที่กรรมการที่มาจากการแต่งตั้งโดยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรหมดวาระและยังไม่มีกรรมการแต่งตั้ง ก็ให้กรรมการที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ไปได้ การประชุมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาประชุมไม่น้อยกว่า 5 คนจึงจะเป็นองค์ประชุม

โดยปกติคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตีความร่างพระราชบัญญัติและกฎหมายที่ใช้บังคับคดีว่ามีข้อความขัดแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในกรณีที่เป็นร่างพระราชบัญญัติการตีความจะเกิดขึ้นเมื่อนายกรัฐมนตรีร้องขอหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจะต้องมีสมาชิกจากสภาใดก็ได้ลงชื่อร่วมกันไม่ต่ำกว่า 1/5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของ ส.ส. ในกรณีที่เป็นพระราชบัญญัติโดยสมบูรณ์แล้วศาลมีสิทธิร้องขอให้ตีความได้เมื่อศาลเห็นด้วยกับคู่ความที่ได้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตีความว่าขัดกับรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ในกรณีที่ฝ่ายบริหารตราพระราชกำหนด ถ้าสมาชิกวุฒิสภาหรือ ส.ส.จำนวนไม่น้อยกว่า 1/5 ของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเห็นว่า การออกพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไป "ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ"7 ให้ร้องขอให้ประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิกส่งความเห็นให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ถ้าคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนไม่น้อยกว่า 2/3 ของจำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งหมดเห็นด้วย ให้พระราชกำหนดดังกล่าวเป็นโมฆะไม่มีผลบังคับใช้มาแต่ต้น

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญฯ 2534 ยังมีหน้าที่ต้องตีความรัฐธรรมนูญ หากได้รับการร้องขอจากนายกรัฐมนตรีโดยมติคณะรัฐมนตรี และประธานสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งประธานวุฒิสภาในกรณีที่สภาแต่ละแห่งมีมติให้ตีความ

นอกจากนี้ยังมีอำนาจวินิจฉัยในเรื่อง สมาชิกสภาของสมาชิกสภาคนใดคนหนึ่งว่าสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้มีการจัดตั้งศาลอื่น เช่น ศาลแรงงาน ศาลปกครองฯ ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีที่เกิดขึ้นบางคดีจะต้องขึ้นศาลสาขาใด ให้เป็นหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการแบบศาลยุติธรรม แต่เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ คอยป้องกันไม่ให้มีกฎหมายใดจะละเมิดบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นเครื่องมือในอันที่จะรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

เชิงอรรถ

¹โกสินทร์ วงศ์สุวรรณ, ความเป็นมาของการปกครองในระบอบรัฐสภาและระบอบรัฐสภาในประเทศไทย (เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), 15.

²มาตรา 89, รัฐธรรมนูญฯ 2489.

³มาตรา 218, รัฐธรรมนูญฯ 2517.

⁴มาตรา 119, รัฐธรรมนูญฯ 2517.

⁵มาตรา 185, รัฐธรรมนูญฯ 2521.

⁶มาตรา 201, รัฐธรรมนูญฯ, 2534.

⁷มาตรา 172, รัฐธรรมนูญฯ, 2534.

ภาคผนวกบทที่ 11 (2)

ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ 2550

วิทยา จิตนุพงศ์

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีได้พิพากษาอรรถคดีทั่วไป แต่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเฉพาะคดีที่มีปัญหากฎหมายเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญคือการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม โดยมีให้มีการบัญญัติกฎหมายที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้
2. เพื่อประโยชน์ในการปกครองประเทศด้านการรักษาคุณภาพการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กรตามทบทปรากฏในรัฐธรรมนูญ อันเป็นกระบวนการดูแลอำนาจระหว่างองค์กรต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย
3. เพื่อคุ้มครองปกป้องรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ เพื่อดำรงรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดไว้ เมื่อบทบัญญัติกฎหมายใดมีข้อความ เจตนารมณ์ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็จะต้องมีการควบคุมโดยวินิจฉัยให้กฎหมายนั้นไม่มีผลใช้บังคับ

1. องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 8 คน รวมเป็น 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้ (มาตรา 204)

- (1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 3 คน
- (2) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด โดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน
- (3) ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิทยาศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

โดยผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ตาม (8) และสาขาวิทยาศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ตาม (4) ต้องผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วย (มาตรา 206)

- 1) ประธานศาลฎีกา
- 2) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- 3) ประธานสภาผู้แทนราษฎร
- 4) ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- 5) ประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน

ในกรณีที่ไม่มีกรรมการตำแหน่งใด หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มติในการคัดเลือกให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยเปิดเผยและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีคุณสมบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น ทั้งนี้ มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ (มาตรา 206 (1))

ในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป แต่กรณีวุฒิสภาไม่เห็นชอบไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน) ให้ส่งชื่อฯ กลับไปยังคณะกรรมการสรรหา

- หากคณะกรรมการสรรหาเห็นด้วยกับวุฒิสภา ให้เริ่มกระบวนการสรรหาใหม่
- หากคณะกรรมการสรรหา ไม่เห็นชอบกับมติของวุฒิสภาและมีมติยืนยัน

ด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป (มาตรา 206 (2))

2. ข้อห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้อง

(1) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(2) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของรัฐวิสาหกิจหรือของหน่วยงานของรัฐ

- (3) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจ โดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด
- (4) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด (มาตรา 207)

3. วาระการดำรงตำแหน่ง

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ตามกฎหมาย โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (มาตรา 208)

4. องค์คณะและวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก (มาตรา 216 วรรคหนึ่ง) เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งมีเพียงกรณีเดียวคือการวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (มาตรา 185 วรรคสี่)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยใน ส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ (มาตรา 216 วรรคสอง)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 216 วรรคสาม)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง (มาตรา 216 วรรคสี่)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรีศาล และองค์กรอื่นของรัฐ (มาตรา 216 วรรคห้า)

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 216 วรรคหก)

5. อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

(1) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี มีดังต่อไปนี้

1) พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 65 วรรคสาม)

2) พิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองเลิกกระทำการดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว (มาตรา 68 และมาตรา 237)

3) พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 91)

4) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่ขอให้วินิจฉัยเพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น มีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง (มาตรา 106 (7))

5) พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย โดยต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง (มาตรา 141)

6) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา 149 วรรคสอง) ที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกาและประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเสนอ (มาตรา 140 วรรคสอง ประกอบมาตรา 149 วรรคสอง) มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้

7) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วหรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อม

ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตรา
ขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 154)

8) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร
วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
(มาตรา 155)

9) พิจารณาวินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย
ของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ มีการเสนอ การแปรญัตติ หรือการ
กระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมี
ส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย (มาตรา 168 วรรคเจ็ด)

10) พิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง
ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 183 ประกอบมาตรา 91 และมาตรา 92)

11) พิจารณาวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดของคณะรัฐมนตรีเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคง
ในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และตราพระราชกำหนดขึ้น
เนื่องจากเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ (มาตรา 185)

12) พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย
หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา
หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตาม
หนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่าง
ร้ายแรง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (มาตรา 190 วรรคหก)

13) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือ
แย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 211)

14) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเป็นกรณีที่ไม่
อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ (มาตรา 212)

15) พิจารณาวินิจฉัย กรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา
คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป (มาตรา 214)

16) พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 233)

17) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำร้องผู้ตรวจการแผ่นดิน (มาตรา 245 (1))

18) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 257 (2))

(2) อำนาจหน้าที่อื่น

1) อำนาจหน้าที่ของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

1.1) เป็นกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 113)

1.2) เป็นกรรมการในคณะกรรมการสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

ในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

- เป็นกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา 231)

- เป็นกรรมการสรรหาผู้ตรวจการแผ่นดิน (มาตรา 243)

- เป็นกรรมการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

แห่งชาติ (มาตรา 246)

- เป็นกรรมการสรรหากรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (มาตรา 252)

- เป็นกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(มาตรา 256)

2) การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้รักษาการ (มาตรา 139 (3) และมาตรา 142 (3))

3) การเสนอคำแปรญัตติต่อคณะกรรมการในการพิจารณางบประมาณรายจ่ายของรัฐสภา (มาตรา 168 วรรคเก้า)

(3) เปรียบเทียบกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ต่างจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ดังต่อไปนี้

1) อำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น

ก. พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วก่อนนำขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ซึ่งต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

ข. พิจารณาวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดของคณะรัฐมนตรี เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

ค. พิจารณาวินิจฉัยว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตาม หนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่าง ร้ายแรง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

ง. พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเป็นกรณีที่ไม่ อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

จ. พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ

2) อำนาจหน้าที่ ในการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541 ได้นำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

การพิจารณาวินิจฉัยว่า พรรคการเมืองกระทำการในลักษณะที่ถือว่าเป็นการ กระทำการเพื่อให้ได้มา ซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทาง ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ เนื่องจากหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรค การเมืองผู้ใดมีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่ง กระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่น กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือ ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย สุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว แต่มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยง ธรรม (มาตรา 237)

3) อำนาจหน้าที่ที่แก้ไขให้เป็นขององค์กรอื่น

การพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิด

ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ร่างรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 250)

(4) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

1) บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ 19 กันยายน 2549

2) เมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

3) บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

ก) การวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำของบุคคลใด ตามคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 17

ข) การวินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมือง และการวินิจฉัยสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 17 มาตรา 22 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 33 มาตรา 65 และมาตรา 66 แล้วแต่กรณี

ค) การวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 34

6. ผู้มีสิทธิเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ในการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะเริ่มดำเนินการเองไม่ได้ ต้องมีผู้เสนอคำร้องให้พิจารณาและมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้บุคคลและองค์กรเป็นผู้มีสิทธิเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

1. ศาล (ศาลปกครอง ศาลทหาร ศาลยุติธรรม และศาลอื่น ๆ)
2. ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือประธานรัฐสภา
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. นายกรัฐมนตรี

5. อัยการสูงสุด
6. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
7. ผู้ตรวจการแผ่นดิน
8. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
9. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิก
ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
10. กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวน
กรรมการบริหารพรรคการเมือง
11. สมาชิกพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน
12. นายทะเบียนพรรคการเมือง

7. หน่วยธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีหน่วยธุรการคือ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และมีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับการแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องมาจากการเสนอของประธานศาลรัฐธรรมนูญและได้รับความเห็นชอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 217)

8. การดำเนินการตามบทเฉพาะกาล

1. ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ และให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ได้รับเลือกเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญคงดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้มีการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ครั้งแรกตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา 300 วรรคหนึ่ง)

2. ให้บทบัญญัติมาตรา 35 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ขึ้นใช้บังคับ กล่าวคือ ให้ใช้ข้อกำหนดฯ เดิมไปพลางก่อนและให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการต่อไป (มาตรา 300 วรรคสาม)

3. ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา 300 วรรคห้า)

4. บรรดาคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลนี้ดำเนินการต่อไป และเมื่อมีการแต่งตั้งตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้แล้ว บรรดาคดีหรือการที่ค้างดำเนินการนั้นโอนไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่แต่งตั้งขึ้นใหม่ (มาตรา 300 วรรคสี่)

5. ข้อยกเว้นการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ กรณีร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งตามมาตรา 295 ได้แก่

1) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

2) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550

3) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 (มาตรา 305 (3))

6. ข้อยกเว้นการวินิจฉัยชี้ขาดหนังสือสัญญากรณีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหรือดำเนินการตามหนังสือสัญญาที่ได้ดำเนินการไปก่อนแล้ว ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นอันใช้ได้ (มาตรา 305 (5))

9. ข้อสังเกตในช่วงเปลี่ยนผ่านและเริ่มต้นใช้บังคับรัฐธรรมนูญ

1. คาดการณ์ว่าจะมีคดีมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอำนาจหน้าที่ และช่องทางในการยื่นคำร้องเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญที่สิ้นสุดหรือยุบเลิกไป เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนชาติ และประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพแต่ไม่อาจใช้สิทธิด้วยวิธีการอื่นได้ สามารถยื่นคำร้องหรือฟ้อง ตรงมายังศาล

รัฐธรรมนูญได้ ประกอบกับมีร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญใหม่หลายฉบับ ซึ่งต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเสียก่อนที่จะประกาศใช้บังคับ รวมทั้งน่าจะเกิดปัญหาความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและการใช้บังคับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ พอสมควร

2. ด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในส่วนอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับระบบบริหารงานบุคคลในภาคราชการจะมีการเปลี่ยนแปลง อาจส่งผลให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542 ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและหลักการบริหารงานบุคคล ก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะต้องปรับปรุงโครงสร้างและระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนที่ปรับปรุงใหม่ด้วย

3. ศาลรัฐธรรมนูญ ยังจะต้องมีส่วนในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

หมายเหตุ รวบรวมและเรียบเรียงจากหนังสือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ จัดพิมพ์โดย ส่วนประชาสัมพันธ์สำนักอำนวยการศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวกบทที่ 11 (3)

ศาลปกครอง ตามรัฐธรรมนูญ 2550

วิทยา จิตนุพงศ์

ศาลปกครองเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่พิจารณาและพิพากษา “คดีปกครอง” ซึ่งได้แก่ ข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติต่อประชาชน (มาตรา 223)

เหตุผลหรือความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเป็นพิเศษแยกต่างหากจากศาลยุติธรรมนั้น ก็เนื่องจากคดีปกครองมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป คดีแพ่งและคดีอาญานั้นเป็นการโต้แย้งสิทธิระหว่างเอกชนด้วยกัน และรัฐกับเอกชน โดยในคดีแพ่งเอกชน ทั้งคู่ต้องมีหน้าที่พิสูจน์เองฝ่ายใดมีสิทธิดีกว่ากัน ส่วนในคดีอาญาผู้ใดกล่าวอ้างว่าผู้อื่นกระทำความผิด ผู้นั้นมีหน้าที่พิสูจน์เองให้ได้ว่าผู้ที่ถูกกล่าวหา นั้นกระทำความผิดจริง ศาลจึงมีหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่าย แล้ววินิจฉัยชี้ขาดว่า ผู้ใดถูกผู้ใดผิด ซึ่งเรียกว่า “ระบบกล่าวหา”

สำหรับคดีปกรองนั้น เป็นคดีที่เอกชนพิพาทกับรัฐ จึงเป็นการยากที่เอกชนจะหาหลักฐานมายืนยันข้อกล่าวอ้างของตน เพราะฝ่ายราชการจะเป็นผู้ครอบครองเอกสารไว้ทั้งหมด ดังนั้นศาลจึงมีหน้าที่ต้องไต่สวนคดี เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุด โดยไม่ต้องรอฟังข้อเท็จจริงแต่เพียงจากเอกสารหรือพยานหลักฐานของคู่กรณีเท่านั้นนอกจากนั้นตุลาการศาลปกครองก็จะต้องเป็นผู้มีความรู้เรื่องเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการปกครองและกฎหมายปกครอง และกฎหมายที่นำมาใช้กับศาลปกครอง

การที่ระบบการพิจารณาคดีปกครองแตกต่างไปจากระบบการพิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญาทั่วไป และต้องใช้ตุลาการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ ตลอดจนกฎหมายที่ปรับใช้เป็น

กฎหมายปกครอง จึงทำให้จำเป็นต้องจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีปกครองโดยเฉพาะ

โครงสร้างของศาลปกครองจะแบ่งออกเป็นเพียง 2 ชั้นศาล

1. ศาลปกครองชั้นต้น (ทั่วไปส่วนกลางและส่วนภูมิภาค)

2. ศาลปกครองสูงสุด

รัฐธรรมนูญ 2550 ได้กำหนดคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการศาลปกครองประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนเก้าคนซึ่งเป็นตุลาการในศาลปกครองและได้รับเลือกจากตุลาการในศาลปกครองด้วยกันเอง

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเลือกจากวุฒิสภาสองคน และจากคณะรัฐมนตรีอีกหนึ่งคน

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 226)

อำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง

ศาลปกครองในแต่ละชั้นมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป โดยศาลปกครองชั้นต้นเป็นศาลแรกที่คู่กรณีจะนำคดีมาฟ้อง หากคู่กรณียังไม่พอใจก็สามารถ “อุทธรณ์” ไปยังศาลปกครองสูงสุดได้ เว้นแต่คดีบางประเภทที่มีความสำคัญมาก เช่น การฟ้องขอให้เพิกถอนพระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวง ก็ฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดได้โดยตรง

การฟ้องคดีปกครอง

การฟ้องคดีต่อศาลปกครองไม่ต้องทำตามแบบ เพราะถือหลักของความสะดวกและไม่ยุ่งยาก และที่สำคัญคือไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองที่ขอให้สั่งใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน จึงจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละ 2.5 ของทุนทรัพย์ แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

สำหรับเงื่อนไขในการฟ้องคดีนั้นจะกำหนดแต่เพียงว่าจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเสียก่อน เช่น ใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น และได้มีการสั่งการตาม

กฎหมายนั้นแล้ว หรือเป็นกรณีที่ได้ดำเนินการแล้ว แต่มิได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควร หรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด จึงจะนำกรณีดังกล่าวมาฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้

ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง ได้แก่

1. ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรือผู้ที่อาจได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย โดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. ผู้ซึ่งมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง
3. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาในกรณีที่เห็นว่ากฎหมายหรือการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
4. กรณีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลปกครองและการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อน ความเสียหาย หรือยุติข้อโต้แย้งนั้น จะต้องมีการกำหนดค่าบังคับตามกฎหมาย

หมายเหตุ รวบรวมและเรียบเรียงและปรับปรุงจากหนังสือประชาชนกับศาลปกครอง
จัดพิมพ์โดย สำนักงานศาลปกครอง